

Welke positie heeft de PCP plaagdierbeheerser binnen het ratten bestrijdingsproces. (door Sjaak Stam)

Inleiding

Als secretaris van de branchevereniging ERaNed heb ik mij de afgelopen periode voornamelijk bezig gehouden met het verdedigen van ons vak bij de diverse provincies. Verdedigen omdat onze opleiding en de wijze van bestrijden met pcg door veel provincies niet serieus wordt genomen. Veel van onze leden hebben geen jachtopleiding en/of een opleiding als bestrijdingstechnicus.

Het gebruik van een pcg voor de knaagdierbestrijding wordt (m.i. volstrekt ten onrechte) gezien als een jachtgeweeractiviteit. Voor de bestrijding met een pcg dien je wettelijk een vergunning jachtgeweeractiviteit (vroeger heette dat een Jachtake) op zak te hebben of minstens een jachtopleiding bij een door de minister erkend opleidingsinstituut.

De verenigingen van knaagdierbeheersers (vroeger heette dat gewoon nog ongediertebestrijders) vinden dat je voor de bestrijding met pcg een erkenning als knaagdierbeheerser op zak moet hebben en dus gecertificeerd moet zijn.

Met onderstaand “gedachtengoed” wil ik aantonen dat er wel degelijk ruimte is om rattenbestrijders met pcg zonder jachtopleiding en/of een erkenning als plaagdierbeheerser (specifiek gericht op ratten) aan het werk te zetten.

Bestrijding van de bruine en zwarte rat

Ratten staan al eeuwen bekend als dragers en verspreiders van besmettelijke ziekten voor de mens. Zij kunnen de *Leptospira* bacterie bij zich dragen die verantwoordelijk is voor de ziekte van Weil en die in ernstige gevallen zelfs voor lever- en nierfunctiestoornissen kunnen zorgen. De ziekte kan zelfs dodelijk zijn als zij niet tijdig wordt onderkend. Door het Centrum voor Beroepsziekten is de sterftেকans zelfs berekend op 5 tot 10%.

Populatiedraagkracht

De oorzaak van rattenoverlast ligt voornamelijk bij het handelen door de mens. De aanwezigheid van voedsel, water en nestgelegenheid is voornamelijk bepalend voor het leefgebied van de rat. Voedselresten en zwerfafval bevorderen het leefgebied. Bestrijding vond vroeger voornamelijk plaats met rattengif dat vrij verkrijgbaar was. Het geheel van factoren in de leefomgeving dat ertoe leidt dat ratten gedijen wordt “populatiedraagkracht” genoemd.

Sinds 2015 gelden er landelijk strenge voorwaarden voor het gebruik van rattengif in de openbare ruimte en sinds 1 januari 2023 is het gebruik door particulieren zelfs helemaal verboden en gelden er strengere voorwaarden voor het gebruik van gif door erkende bestrijdingstechnici. Rattengif is een belasting voor het milieu, omdat de werkzame stoffen niet of nauwelijks afbreken. De verwachting is dan ook dat de aantallen ratten landelijk zullen stijgen.

De overheid heeft als zorg dat het gebruik van gif zoveel als mogelijk wordt teruggedrongen. Zij is immers verantwoordelijk voor de leefomgeving.

Men heeft een procedure bedacht om het terugdringen van gif te bewerkstelligen bekend als Integrated Pest Management (IPM).

Het KAD (Kennis- en Adviescentrum Dierplagen) heeft een mooie definitie bedacht.

Definitie IPM

De implementatie van de juiste duurzame populatiebeheermaatregelen, gebaseerd op een vooraf bepaalde drempelwaarde en de biologie en leefwijze van het betreffende organismen en hun relatie met de omgeving.

In het geval van de ratten wordt hiermee bedoeld:

Het nemen van de juiste, duurzame maatregelen voor de beheersing van de rattenplaag om te voorkomen dat het uitgroeit tot een dusdanige populatie dat zij hinder of overlast veroorzaakt of een risico vormt voor de leefbaarheid, de veiligheid of de (volks) gezondheid van mens en dier.

Daarbij geldt als kern:

Wat niet geboren is, hoeft ook niet bestreden te worden!

Drempelwaarde

Allereerst moet een drempelwaarde worden vastgesteld. Dit is het zogenaamde “acceptatieniveau”. Het bepalen van de drempelwaarde is afhankelijk van omgevingsfactoren, de aanwezigheid van risicogroepen en het gebruik van de ruimte. Ratten maken deel uit van onze natuurlijke leefomgeving. Een drempelwaarde van 0 is niet realistisch en niet haalbaar. Wij zullen moeten accepteren dat er ratten leven in onze nabijheid. Een acceptatieniveau wordt bepaald door te kijken naar de verschillende factoren die bepalend zijn voor mogelijke gezondheidsrisico's. Wanneer er sprake is van een gebied met een groter volksgezondheidsrisico kan besloten worden eerder in te grijpen en/of op een meer ingrijpende manier. Vaak is het de gemeente of klant die het acceptatieniveau vaststelt.

Habitatmanagement

Bij de bestrijding van een over-populatie is het nodig om de populatiedraagkracht (het geheel van factoren in de ratten leefomgeving) te verminderen. Deze vermindering wordt “habitatmanagement” genoemd en bestaat dus uit het verwijderen en weren van voedsel en schuilmogelijkheden.

Door het verlagen van de populatiedraagkracht komt er van nature een migratieproces op gang d.w.z. dat de ratten op zoek gaan naar nest- en schuilmogelijkheden in de omliggende gebieden. Om dit tegen te gaan is het noodzakelijk om ook mechanische bestrijding toe te passen om de over-populatie snel te verminderen.

Mechanische bestrijding

De inzet van mechanische bestrijding kan nodig zijn om migratie tijdens habitatmanagement te voorkomen of indien het niet mogelijk blijkt om de populatiedraagkracht zodanig te verminderen dat het onder het acceptatieniveau komt. Uitgangspunt is om dierenleed te voorkomen.

In het verleden had men hiertoe slechts de beschikking over “diervriendelijke” klemvallen. De laatste ontwikkelingen hierin zijn bestrijding met geavanceerde pcg buksen of kastvallen (verdrinking na bedwelming).

Chemische bestrijding

Wanneer sprake is van een hoog volksgezondheidsrisico en de eerder genoemde maatregelen niet hun uitwerking hebben gehad kan men in het uiterste geval overgaan tot kortstondige en tijdelijke chemische bestrijding.

Kern IPM bestrijdingsmethode

Kern van de IPM methode is om met behulp van Habitatmanagement, Mechanische en in uiterste noodzaak Chemische bestrijding de populatiedraagkracht terug te brengen tot onder het acceptatieniveau.

Als dit niet lukt zijn er 2 mogelijkheden:

1. Verhogen acceptatieniveau
2. Permanente mechanische bestrijding

Wet en Regelgeving

Historie en feitelijkheden

De term 'omgevingsvergunning jachtgeweeractiviteit' vervangt de oude 'jachtakte', wat een naamswijziging is die de integratie van jachtactiviteiten in de bredere milieu- en veiligheidsregulering weerspiegelt.

Bij het ontwerp van de Omgevingswet was een **cruciaal** aspect van de regelgeving voor de eis van een omgevingsvergunning jachtgeweeractiviteit de '**gelegenheid tot jagen**'. Dit is geen optioneel criterium, maar een harde voorwaarde. Om een vergunning te krijgen, moet de aanvrager kunnen aantonen dat hij of zij daadwerkelijk de mogelijkheid heeft om te jagen. Dit betekent dat er een geldig jachtrecht moet zijn, oftewel eigendom of verhuur van een jachtveld. Een omgevingsvergunning jachtgeweeractiviteit is in beginsel dus expliciet verbonden met **de gelegenheid tot jagen**. De verplichte jachtopleiding is gericht op alle activiteiten die met de “jacht” en wildbeheer van doen hebben. In het theoretische gedeelte gaat het op de eerste plaats om de basiskennis die noodzakelijk is om op een verantwoorde manier te kunnen deelnemen aan de jacht. In het praktijkgedeelte wordt ruim aandacht besteed aan het vaardig, maar bovenal veilig omgaan met een **vuurwapen**.

Per abuis is een aanzienlijke mate van inperking in de wet geslopen

Alle dieren in Nederland vallen onder de bescherming van de Omgevingswet,

behoudens de bruine- en zwarte rat en de huismuis.

Tot 2018 was onder de Wet Flora en Fauna bestrijding van de bruine- en zwarte rat met luchtdrukgeweer geen enkel issue. Boeren schoten met hun luchtdrukgeweer de ratten op eigen terrein. Ook uit de factsheet 2022 van de landelijke KCT blijkt dat het rattenschieten op eigen terrein met een luchtdrukgeweer toen geen probleem was (zie bijlage).

Tijdens de omzetting van de Wet Flora en Fauna naar Wet Natuurbescherming bleek dat bestrijding van de bruine- en zwarte rat en de huismuis door aangepaste formuleringen (i.v.m. internationale verdragen) per abuis in aanzienlijke mate was ingeperkt. De bruine- en zwarte rat en de huismuis vallen sinds 2018 onder de term “dieren in het wild”. Een luchtdrukgeweer valt sindsdien onder de term “geweer”. Maar het doden van de bruine- en zwarte rat en huismuis met een geweer vielen in aanvang van de omzetting nog niet onder de toegestane activiteiten met geweer (thans art. 11.75 Bal). Zodoende was de mogelijkheid om de rat met luchtdrukgeweer te bestrijden niet langer meer mogelijk.

De wetgever heeft dat ingezien en heeft dit willen herstellen door de mogelijkheid om deze diersoort te doden met een geweer in de wet op te nemen (art. 3.26 lid 1d.5 WNB) gelijktijdig gecombineerd met de mogelijkheid om onder art 3.26 lid 3 WNB ontheffing te verlenen voor de verplichting van een jachtakte. De jachtakte was voor de wetgever niet langer een vereiste voor de bestrijding van de bruine- en zwarte rat met een (luchtdruk)geweer.

Beleid provincies

Het is aan Gedeputeerde Staten van de provincie om een maatwerkvoorschrift (vroeger noemden wij dat een ontheffing) te verlenen voor het toestaan van een afwijking op een voorgeschreven wetsartikel. Zo kan een maatwerkvoorschrift worden gegeven voor het gebruik van een ander wapen (bijv. pcg) dan de onder de wet voorgeschreven ge- en verbodsbepalingen voor wapens.

Onder art 5.1 Omgevingswet is het verboden een jachtgeweeractiviteit uit te oefenen zonder vergunning (jachtakte). Deze vergunning wordt alleen verleend als men een door de Minister erkende opleiding heeft gevolgd.

Er zijn gelukkig provincies die de bestrijding van ratten met een pcg niet als een jachtgeweeractiviteit beschouwen. Friesland, Overijssel, Flevoland, Utrecht, Brabant en Limburg. Ook Zeeland heeft zich m.i.v. 1-1-2026 hieronder geschaard dankzij een door ERaNed gevoerde bezwaarprocedure.

De overige provincies stellen dat het hebben van deze vergunning o.b.v. art 5.1 OW wettelijk is voorgeschreven en voeren dit als argument op om maatwerkvoorschriften voor rattenbestrijders, die niet in het bezit zijn van deze vergunning, bij voorbaat te weigeren.

Hiertegen laten zij personen, die de door de minister erkende opleiding wel gevolgd hebben maar niet de onder art 5.1 OW wettelijk vereiste vergunning jachtgeweeractiviteit (jachtakte) bezitten, wel toe. Feitelijk erkennen zij hiermee dat het bestrijden van ratten geen jachtgeweeractiviteit is zoals bedoeld onder de OW en creëren zij hiermee tevens rechtsongelijkheid jegens personen die geen

jachtopleiding hebben genoten. Juridisch kan deze houding m.i. worden aangevochten.

Als argument wordt door aangevoerd dat rattenbestrijding met pcg een gevaar oplevert voor de openbare veiligheid. Alleen gekwalificeerde schutters mogen hiervoor in aanmerking komen. En gekwalificeerde schutters moeten een door de minister erkende opleiding hebben gevolgd.

Een vreemde opvatting nu:

- de jachtopleiding geen onderdeel “plaagdier beheersing” kent;
- de jachtopleiding niet voorziet in een schietvaardigheidstraining op afstanden tussen 5 en 25 meter;
- de jachtopleiding geen specifiek veiligheidsprotocol heeft voor luchtdrukwapens;
- de jachtopleiding niet voorziet in training binnen gebouwen en op en rond erven;
- de bestrijding van ratten over het algemeen niet plaatsvindt binnen de openbare- maar juist binnen besloten ruimte
- de houder van jachtopleiding in de regel geen KvK inschrijving heeft als professioneel bestrijder (natuurliefhebber/hobbyist)

M.a.w. er is geen enkele aspect in de jachtopleiding waarbij een jachtakte/diploma houder zich beter kwalificeert voor dit werk dan een specifiek voor dit doel opgeleide professionele rattenbestrijder.

Waar ligt het bestaansrecht en doel van de pcg rattenbestrijder

Noch de plaagdierbeheer branche noch de beleidsmakers in de provincie hebben het alleenrecht om te bepalen welke regels van toepassing zijn op de mechanische bestrijding met pcg van ratten. Het bestrijden van een rattenplaag is in Nederland niet gesanctioneerd. Alle wettelijk toegestane middelen zijn geoorloofd, zelfs een jachtgeweer (mits rekening wordt gehouden met de daarvoor geldende regels binnen het Bal).

Je hoeft niet een gekwalificeerd plaagdierbestrijder te zijn of een jachtopleiding gevolgd te hebben om je te kwalificeren als professionele rattenbestrijder. Het hebben en gebruiken van een luchtdrukwapen is in Nederland (tot nog toe) immers volstrekt legaal voor mensen 18 jaar en ouder.

Het enige dat telt is, dat bij het doden er geen onnodig leed bij het dier wordt veroorzaakt.

Dat vergt schietvaardigheid en naast oog voor veiligheid oog op het voorkomen van onnodig lijden.

Schieten of een “diervriendelijke” klem zijn hiervoor de enige “humane” mogelijkheid. Zelfs een vangkast voldoet hier niet aan en is wettelijk eigenlijk niet toegestaan (wordt gedoogd).

Professionele rattenbestrijders, met een gerichte pcg opleiding, moeten worden erkend als schietvaardige personen, die bij het doden van ratten in de mechanische fase oog hebben voor veiligheid en het voorkomen van dierenleed.

Het moet onnodig zijn om daarvoor een jachtopleiding of een IPM gecertificeerde

opleiding te volgen. Het zijn de plaagdierbeheersers die IPM gecertificeerd dienen te zijn om uiteindelijk in noodgeval biociden/rodenticiden toe te kunnen passen en de faunabeheerders die een jachtopleiding moeten volgen voor hun beheer.

Getrainde rattenbestrijders met pcg kunnen of misschien wel *moeten* worden ingeschakeld in de Habitatmanagement fase om migratie te voorkomen, in de mechanische fase om de draagkrachtpopulatie snel naar het acceptatieniveau te brengen of in de fase waar een permanente mechanische bestrijding moet worden toegepast omdat de herhaaldelijke chemische bestrijding uiteindelijk toch faalt en het acceptatieniveau niet verhoogd kan worden (lees Melkveebedrijven).

Het is niet logisch of wenselijk dat deze vorm van mechanische bestrijding (die geen enkele vorm van erkende certificering kent of behoeft) alleen uitgevoerd zou moeten worden door gecertificeerde plaagdierbeheersers en als het aan verschillende provincies ligt ook nog het liefst met een jachtopleiding.

Ieder zijn eigen rol geeft hier het meest optimale resultaat

De getrainde rattenbestrijder met pcg is bereid om 's avonds en 's nachts zijn diensten te verlenen op een tijdstip waarop jachtakte/diploma houders en veel gecertificeerde plaagdierbestrijders op bed liggen.

Je zou toch verwachten dat juist in samenwerking met de plaagdierbestrijders een optimaal resultaat zou kunnen worden behaald. Ieder zijn eigen rol.

Of speelt eigenbelang hier toch ook een rol!